

Jason Gregory

VIATA
FĂRĂ EFORT

無為

*Wu-Wei și starea spontană
de armonie naturală*

Prefață de Damo Mitchell

Traducere din limba engleză de
Daniela Andronache

Editura For You
București

Partea I

ORIGINEA GÂNDIRII FĂRĂ EFORT ÎN ORIENT

1

CALEA NATURII NU ESTE IDEOLOGIE SAU TEOLOGIE

Mulți identifică taoismul cu o religie. Oare învățătura și cadrul date de Lao Tzu sunt o religie instituționalizată? Oare intenția lui Iisus din Nazaret a fost de a crea creștinismul? Intenția lui Siddhartha Gautama a fost să creeze budismul?

De-a lungul istoriei, descoperim adesea că religiile se formează la mulți ani după ce s-a stins punctul focal al doctrinei, exprimat prin vocea unui înțelept iluminat. Intenția tuturor înțelepților legendari este să elibereze omul din lanțurile separării și suferinței.

Relatările despre Lao Tzu, Krishna, Rama, Gautama Buddha și Iisus din Nazaret se aseamănă prin misterul inefabil ce învăluie povestea vieții lor. Niciunul dintre acești înțelepți nu a mandatat să fie organizată o religie în jurul vreunui set de precepte. Dimpotrivă, nu doreau deloc să stabilească dogme în jurul învățăturii lor, pentru că esența înțelepciunii lor este un mister fără formă.

Invariabil, creăm dogme atunci când nu înțelegem profunzimea cunoașterii pe care încercăm să o cuprindem. Ca urmare, învăluim această cunoaștere dându-i nume și formă, încercând să-i găsim cumva un sens. Această tră-sătură psihologică tipică ne ține la distanță de esența reală a ceea ce încercăm să cunoaștem.

În multe cazuri, cuvinte precum „Tao“, „Brahman“, „Tathata“, „Allah“, „Akasha“, „Dumnezeu“ etc. sunt vagi pentru omul obișnuit, care nu se concepe drept sursă a lumii. Majoritatea oamenilor se concentrează pe lumea exterioară și sunt supuși credinței hipnotice că lumea există în afară. Drept rezultat, când aud cuvinte precum „Dumnezeu“, nu pot concepe „ce“ este. Îi dau semnificații în funcție de lumea pe care cred ei că o cunosc, lumea formelor și a plăcerii.

În mod hipnotic, îi dăm forme antropomorfe acestui mister, ceea ce ne liniștește întrucâtva intelectul. Și considerăm că ne-am dat seama că Dumnezeu este un fel de Ființă aflată deasupra noastră, stăpânind asupra tuturor lucrurilor. Războaiele religioase sunt alimentate fără ostenire din această viziune absurd monarhică asupra lui Dumnezeu. Iar viziunea tiranică se regăsește și în concepția religioasă despre taoism, care l-ar nedumeri pe Lao Tzu...

TAO AL BĂTRÂNULUI MAESTRU

Dintre toate căile spirituale trăite de înțelepții legendari, taoismul e cel mai puțin potrivit să devină religie. Lao Tzu nu a expus niciodată o doctrină pe care să o urmeze cineva. El a știut că acest lucru ar stârni speculații intelectuale. „Taoismul“ lui Lao Tzu a fost despre Cale,

Tao, ceva ce experimentăm când suntem mai atenți la lumea noastră internă și externă.

Tao poate fi urmat și cunoscut experiențial când ne lepădăm de identitatea noastră controlată, condiționată, în favoarea domniei lipsite de efort a spontaneității și încrederii, Wu-wei. Datorită acestui „lipsit de efort“, Tao e numit de obicei „calea naturii“, pentru că, atunci când urmăm Calea, experimentăm chiar spontaneitatea naturii ce se manifestă în propria noastră experiență; de aceea avem încredere în drumul nostru în viață.

Descoperirea spontaneității vieții ne permite să ne cufundăm profund în conștientizarea că suntem noi înșine natură și că nu suntem separați de niciun aspect al acesteia. Revelația unității cu natura dezvăluie relația strânsă dintre vechile tradiții șamanice și înțelepciunea lui Lao Tzu, minus riturile și ritualurile. În învățătura lui Lao Tzu descoperim mici urme ale unei conexiuni cu tradițiile șamanice străvechi din China, care se întind până în timpul Dinastiei Shang (1600–1046 î.Hr.). Dar nu există vreo conexiune cu practicile, adulațiile ancestrale, sacrificiile, riturile și ritualurile șamanice, deoarece cunoașterea și urmarea lui Tao nu are nimic de-a face cu gesturi exterioare, indiferent cât de orbitoare sunt ele pentru privirea noastră.

Toate formele de practici și ritualuri țin de controlul intelectului și de modurile lui repetitive, nu de spontaneitatea naturală. Putem spune, însă, că odinioară erau realizate pentru că exprimau adevărul mistic ascuns al lui Tao. Lao Tzu nu era împotriva acestor activități, dar se îngrijora când oamenii le considerau o formă de eliberare.

Și Lao Tzu, și Chuang Tzu au explicat că adevărata Cale a lui Tao se află dincolo de forma exterioară. În loc să ne preocupăm de temporalitatea unor lucruri precum

ritualurile, putem accesa direct profunzimea ființei noastre prin calitatea feminină a Wu-wei. Totuși, învățăturile lui Lao Tzu au fost desconsiderate în favoarea practicilor șamanice, adulațiilor, sacrificiilor, riturilor și ritualurilor, practicate chiar și azi. Toate acestea au apărut din interpretarea eronată a învățăturilor lui Lao Tzu de către Confucius și alții de-a lungul istoriei.

MORALITATEA CONFUCIANISTĂ ȘI FILOSOFIA *JU*

Confucianismul este filosofia încă predominantă în Asia de Est. Aspecte ale sale se găsesc nu doar în China, ci și în multe ideologii diferite din întreaga lume. Confucianism înseamnă morala și etica derivate din filosofia taoistă a lui Lao Tzu. Am face o presupunere hazardată dacă am considera că Lao Tzu și Confucius s-au cunoscut.

Când studiem gândirea lui Confucius, descoperim un om care a înțeles bine Calea taoistă și a contribuit decisiv la oracolul taoist clasic *I Ching*. Dar când disecăm virtutea morală a omului superior definit de Confucius, descoperim că interpretarea pe care el i-a dat-o înțelepciunii lui Lao Tzu abia dacă a atins un nivel intelectual. Interesul lui primar nu a fost eliberarea individului, ci realizarea unei societăți iluminate. Nu spun că societatea iluminată e imposibilă, ci trebuie să fie clar că fundația unei societăți provine din ceea ce se află în mintea indivizilor care trăiesc în ea. Așadar, Lao Tzu a înțeles că iluminarea individului ne aduce cu un pas mai aproape de eliberarea totală a omenirii.

Deși acest lucru ar trebui să aibă sens pentru oricine, totuși noi, oamenii, am conceput un întreg sistem social de gândire pe baza ideii că nu piesele individuale sunt cele care alcătuiesc întregul, ci, dimpotrivă, întregul controlează piesele. Cu siguranță vei recunoaște această viziune idiosincronică asupra vieții și la tine. Filosoful german Friedrich Nietzsche a spus cândva cu privire la moralitatea din societatea noastră: „Moralitatea, idiosincrazia decadenților, cu motivul ulterior de a se răzbuna ei înșiși pe viață – cu succes.”⁹

Acest concept a condus la formarea puterii instituționale, care își exercită influența asupra individului prin guvern, religie, economie, academii și alte instituții. Interpretarea pe care Confucius a dat-o învățăturilor lui Lao Tzu a contribuit imens în Orient la această viziune confuză asupra realității. Confucianismul nu a fost o întărire a Căii taoiste, ci i-a deformat înțelepciunea, făcând-o un vehicul potrivit doar pentru „nobilul” moral și etic al societății. Calea confucianistă constă în a încerca să transformi individul conform codurilor morale și etice ale filosofiei *ju* (儒; *ju* în Wade-Giles și Pinyin).

Filosofia *ju* este inima învățăturilor lui Confucius și a cadrului confucianist. Este construită în jurul a patru virtuți de bază (vezi Figura 1.1).

Prima e cunoscută în chineză cu numele *jen* (仁; *jen* în Wade-Giles, *ren* în Pinyin), care se traduce prin „bunăvoința umană”, iubirea din compasiune și devoțiune pe care o simțim profund unul pentru altul. Este abilitatea de a te identifica cu suferința și bucuria altora ca și cum ar fi ale tale.

⁹ Quotes.Dictionary.com, http://quotes.dictionary.com/morality_the_idiosyncrasy_of_decadents_with_the_ulterior. (n.aut.)

Figura 1.1. Cele patru virtuți de bază ale filosofiei *ju*
(De Dao Stew)

A doua virtute este numită în chineză *yi* (義; *yi* în Pinyin, *I* în Wade-Giles), cu sensul de justiție, responsabilitate, datorie și obligații față de alții. Trebuie să avem grijă, căci atât *jen*, cât și *yi* sunt stări dezinteresate: omul superior nu face nimic care să îi producă plăcere sau profit, pentru că *jen* și *yi* emană din imperativul moral necondiționat.

A treia virtute este conceptul confucianist de *li* (禮; *li* în Wade-Giles și Pinyin), întrucâtva diferit de taoistul *li* (理), pe care l-am menționat în Introducere și pe care îl voi aborda în detaliu în această carte. *Li* din filosofia *ju* confucianistă este acțiunea iubirii și venerației pentru acele relații care ne determină identitatea vieții: familia, poporul, cerul și pământul. *Li* este în acest caz contemplația liturgică a structurii religioase și metafizice a individului. În *li* din filosofia *ju*, individul e recunoscător pentru locul său în ordinea socială și cosmică a vieții.

A patra virtute este *chih* (智; *chih* în Wade-Giles, *zhi* în Pinyin), care în chineză înseamnă „înțelepciune“.